

N:o 66.

Af herr friherre **A. E. Nordenskiöld**, om beviljande af ett statsanslag å 100,000 kronor till bildande af en byggnadsfond för statens naturhistoriska riksmusei behof.

På grund af bilagda underdåniga framställning från vetenskapsakademien till Kongl. Maj:t och med åberopande af mitt anförande vid remissen af statsverkspropositionen, får jag härmed föreslå,

att Riksdagen till bildande af en byggnadsfond för statens naturhistoriska riksmusei behof behagade, på sätt akademien i ofvannämnda skrifvelse föreslagit, anslå en summa, stor ett hundra tusen (100,000) kronor, att af statskontoret i och för nämnda ändamål föräntas och förvaltas.

Stockholm den 27 januari 1891.

A. E. Nordenskiöld.

Kongl. vetenskapsakademiens underdåniga skrifvelse af den 17 september 1890, med bilaga af det naturhistoriska riksmuseets skrifvelse till akademien af den 10 juni 1890.

Till Konungen.

Uti en till vetenskapsakademien ingifven skrifvelse, som härhos bifogas, hafva intendenterna vid det under akademiens inseende ställda naturhistoriska riksmuseum gjort förnyad framställning om åtgärders vidtagande för afhjelpande af det länge kända behovet af förökadt utrymme för museets år för år tillväxande samlingar. Af skyldig omtanke för en statsinstitution, hvars vård blifvit henne anförtrodd, kan akademien icke underlåta att å nyo taga Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet i anspråk för denna magtpåliggande angelägenhet.

I sin skrifvelse erinra intendenterna till en början derom, att, sedan 1874 års Riksdag på Eders Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning beviljat anslag till inköp af den i omedelbar närhet till det hus, hvari riksmusei samlingar för närvarande hufvudsakligen äro inrymda, belägna egendomen i kvarteret Grönlandet södra enkom för uppförande å denna tomtplats af erforderliga nybyggnader för museets behof, och sedan till följd häraf denna egendom blifvit för sådant ändamål inköpt, akademien, med framläggande af fullständiga byggnads- och kostnadsförslag, först i underdånig skrifvelse den 11 september 1878 anhöll om proposition till Riksdagen om anslag till byggnadsföretagets påbörjande, och sedermera i underdåniga skrivelser åren 1879, 1880, 1881, 1882 och 1883 förnyade samma anhållan, af hvilka skrivelser den sistnämnda föranledde nådig framställning i ämnet till 1884 års Riksdag, ehuru utan önskad framgång, hvarefter slutligen vid 1886 års riksdag af enskilde riksdagsmän förslag i båda kamrarne väcktes om successivt bildande af en byggnadsfond för riksmuseum, ehuru äfven detta utan framgång, möjligen på grund deraf att endast enskild motion förelåg, men icke en Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.

Intendenterna meddela vidare, att i senare tider, och efter det att nämnda underdåniga framställningar förekommit, vid utlandets förnämsta museer af detta slag förändrade åsikter gjort sig mer och mer

gällande angående ändamålsenligaste anordningen af ett naturhistoriskt museum, hvilka åsigtens tillämpning åter i ej oväsentlig mån betingar förändrade anordningar af museilokalerna och således, vid fråga om uppförandet af en ny museibygnad, bör tagas i betraktande för uppgörande af sjelfva byggnadsplanen. Akademien tillåter sig att rörande det närmare innehållet af dessa nya åsikter hänvisa till intendenternas framställning deraf och inskränker sig till att endast förklara äfven sin åsigt vara, att vid en, såsom akademien vågar hoppas, i tiden icke aflägsen nybyggnad för riksmuseum detta nya system bör tillämpas.

Hvad för öfrigt behovet af förökadt utrymme för riksmuseum beträffar, har akademien i sina föregående underdåniga skrivelser i ämnet, och särskildt i den af den 7 november 1873, i fråga om tomtköpet, så omständligt därför redogjort, att något annat derom icke kan vara att tillägga, än att förhållandena härutinnan helt naturligen genom samlingarnas årliga rätt betydliga tillväxt i ganska betänkelig grad förvärrats.

För att med säkrare hopp om framgång kunna motse en icke allt för aflägsen tidpunkt, då statens rika skatter af naturhistoriska föremål varda på ett tidsenligt sätt ordnade i tillräckliga lokaler, vill akademien med nöje för sin del omfatta och på det varmaste förorda intendenternas förslag om successivt bildande af en byggnadsfond för riksmuseum; och får akademien alltså i underdånighet anhålla, det täcktes Eders Kongl. Maj:t till näst instundande Riksdag aflåta nådig proposition derom, att Riksdagen måtte besluta att för beredande af erforderligt utrymme åt det naturhistoriska riksmuseets samlingar bilda en under statskontorets förvaltning stående byggnadsfond äfvensom att till denna fond afsätta ett belopp af ett hundra tusen kronor. Och vill akademien låta det vara sig angeläget att under tiden, innan påbörjandet af en nybyggnad för ändamålet kan ifrågakomma, låta utarbeta och Eders Kongl. Maj:ts pröfning underställa planer och kostnadsförslag för uppförande efter hand af ifrågavarande nybyggnad, med iakttagande af det system för ordnande af museets samlingar, som ofvan blifvit antydt och i intendenternas skriftelse närmare angifves.

Stockholm den 17 september 1890.

På vetenskapsakademiens vägnar:

underdånigst
G. R. DAHLANDER,
n. v. præsens

D. G. Lindhagen.

Till kongl. vetenskapsakademien.

Med anledning af riksmusei intendenters under hösten 1872 gjorda framställning, och sedan kongl. vetenskapsakademien genom utsedda komiterade låtit undersöka hvilka tomter, som möjligen voro för riksmusei utvidgning lämpliga och tillgängliga, ingick akademien den 17 november 1873 med underdånig hemställan om proposition till näst instundande Riksdag om inköp af egendomen i kvarteret Grönlandet södra för att derigenom bereda förökadt utrymme åt det naturhistoriska riksmuseum. Kongl. Maj:t gaf under den 29 maj och 28 augusti 1874 akademien till känna, att Riksdagen härtill lemnat sitt bifall samt dertill anvisat ett anslag af 250,000 kronor, »på det att erforderliga nybyggnader för det naturhistoriska riksmuseets behof måtte kunna på denna tomtplats efter hand uppföras.» Sedan i följd häraf berörda egendom blifvit inköpt och en plan för dess bebyggande åt riksmuseum utarbetad, ingick akademien den 11 september 1878 med begäran om anslag till ny byggnad till en början å ungefär halfva tomten, förnyade samma begäran åren 1879 och 1880, ingick den 14 september 1881 med ny anhållan om ett anslag till en byggnad tills vidare allenast utefter Drottninggatan, och förnyade den 14 september 1882 och 12 september 1883 denna begäran, som af 1884 års Riksdag afslogs.

Till 1886 års Riksdag afgåfvo herr C. F. Wærn i Första Kammaren och herr friherre Nordenskiöld i Andra Kammaren två lika lydande motioner: »att Riksdagen, i likhet med hvad som förut skett i afseende på det tillämnade nya riksdagshuset, för beredande af ett ökad utrymme för riksmusei samlingar, måtte afsätta och för ändamålet förränta en summa stor 100,000 kronor», hvilken motion, af statsutskottet afstyrkt, af Riksdagen blef afslagen.

I betraktande af alla förhållanden synes det otvifvelaktigt, att det för musei framtid vore mest lyckosamt, om nästinstundande Riksdag, på sätt i nämnda motion är föreslaget, till bildande af en byggnadsfond för riksmuseum ville anslå till en början 100,000 kronor.

Den viktiga frågan om det system, som bör ligga till grund för naturhistoriska museers inrättning, har nemligen under tiden inträdt i ett nytt skede. Redan några år före intendenternas framställning hösten 1871 uttalades af framstående män inom vetenskaperna, att det system, som hittills öfverallt följts, icke motsvarade sitt ändamål och borde aflösas af ett annat bättre, och under de derefter förflutna åren hafva

dessa åsigter utvecklade sig med tilltagande styrka och blifvit praktiskt satta i verket.

Det naturhistoriska museum, omfattande zoologi och botanik, både fossila och lefvande, geognosi och mineralogi, har i sjelfva verket länge haft ett erkänt tvefaldigt ändamål, nemligen dels att erbjuda material åt den vetenskapliga forskningen, dels att åt den allmänna bildningen erbjuda tillfällen att genom åskådning inhemta insigt i naturens företeelser och lagar.

Dessa två skilda system hafva hittills ej blifvit behörigen sedda till godo. De hafva varit på ett stridigt sätt sammanbundna, så att intetdera ernått den rätt och gjort det gagn, dem tillhör.

Museet hålles vissa tider öppet för allmänheten, och tusentals besökande ur alla samhällets klasser, från land och städer, genomvandrade på en stund dess salar, der ett för dem ofantligt antal af föremål äro trångt sammanförda, i syfte att så fullständigt som möjligt framställa det vetenskapliga systemet med iakttagande af arternas fina skiljaktigheter. Men huru omsorgsfullt än detta må vara utfördt, förblir det allra mesta deraf för den besökande obegripligt, och vid utgången har denne lärt så godt som intet och medför på sin höjd en dunkel och förvirrad föreställning om skapelsens mångfald.

Å andra sidan har denna långt drifna utställning varit högligen ogynsam för den vetenskaplige arbetaren, hvilken för sitt syfte, utredningen af de speciella frågor han föresatt sig, behöfver ett material, så rikligt och så lätt åtkomligt som möjligt, men i stället finner nära nog allt utrymmet upptaget af skåp och bord, fulla af föremål, tätt ställda i en ordning, som ej bör rubbas, och ofta i ett tillstånd att ej utan skada kunna undersökas.

Det är för att råda bot på detta betänkliga förhållande, som det med tilltagande allvar blifvit yrkadt, att inom det naturhistoriska museum hvarje större afdelning bör vara delad i två delar: en för den kunskapssökande allmänheten, en annan för den vetenskapliga forskningen.

I tre betydande museer är denna indelning antagen: först, af *Agassiz* i Cambridge i Nordamerika, i en byggnad, som efter uppgjord plan begyntes 1859, fortsattes efter hand, 1871—72, 1877, 1888—89, och ännu icke är fullt färdig; af *Flower* i British museum i London, nemligen så vidt den ytterst kostbara och praktfulla, men för sitt ändamål alldeles förfelade byggnaden det medgifvit; och af *Möbius* i museum för naturkunskap i Berlin, i en för det gamla systemet uppförd och följaktligen icke fullt lämplig byggnad.

I den mån man praktiskt lärt känna det nya systemet, har det vunnit erkännande.

Allmänhetens afdelning, den permanenta utställningen, dagligen tillgänglig, åtminstone så länge dagsljuset räcker, erbjuder ett urval ur det hela, ett mycket begränsadt antal af former, t. ex. ur djur- eller växtriket, utsökta typer, så anordnade, att de i det hufvudsakliga på ett lättfattligt sätt framställa sin yttre och inre byggnad, sin utveckling, sitt sätt att lefva, sin geografiska utbredning och sitt uppträdande i förflutna geologiska perioder, allt i hvarje fall rikligen åtföljdt af ledande skrifna förklaringar, afbildningar och kartor, som åskådliggöra vetenskapens samtida ståndpunkt, så att den besökande utan bok eller förevisare kan tillegna sig det mått af grundläggande naturkunskap, som tidens bildningsskede fordrar.

Inom den för allmänheten icke tillgängliga afdelningen för vetenskapligt arbete förvaras den öfvervägande, starkt växande mängden af museets föremål. De äro såsom material för undersökning fördelade i sina systematiskt ordnade grupper, och hvar för sig magasinerade i särskilda mindre rum i slutna mörka skåp och draglådor, skyddade för ljusets skadliga inverkan, men lätt tillgängliga och i närheten af tillräckligt rymliga arbetsrum med godt ljus, rymlig plats för öfversigten och ordnandet af större serier och för teknisk behandling, allt i näraste granskning till ett rikt bibliotek.

Det större utrymmet tillfaller följaktligen denna afdelning. I Cambridge-museet äro, af det helas 90 rum, 29 af de större upptagna af den ständiga utställningen, medan 61 äro använda till förråds-, arbetsrum och laboratorier af alla behöfliga slag, men intet till boställsrum.

Museets ena uppgift, att erbjuda en med särskild omsorg ändamålsenligt ordnad åskådningsundervisning, enkom egnad åt det alltjemt växande antalet af kunskapssökande ur samhällets alla klasser från landets skilda trakter, fordrar oeftergifligt, att museets läge är så centralt, som förhållandena kunna medgifva.

Museets andra uppgift, att åt personer, som egna sig åt vetenskapliga undersökningar, bereda material och arbetsrum, fordrar också, att museet är utan förlust af dyrbar tid tillgängligt från olika håll.

Ett läge, mera aflägsset än förhållandena bjuda, från folkrörelsens centrala trakter, skulle i hög grad motverka museets ändamål och minska dess inflytande både på allmän bildning och vetenskapliga studier, och sålunda i betänklig mån förringa de frukter, som man sträfvat att framkalla genom derpå nedlagda bemödanden och kostnader.

Af det ofvan anförda torde med största sannolikhet framgå, att

framtidens museer skola blifva inrättade efter det ofvan skildrade nya systemet, och att, när den tid kommer, då det under en följd af år flere gånger framställda behofvet af en genom nybyggnad beredd tillökning till rikets naturhistoriska museum blir i verkligheten tillgodosedt, museum då bör efter dessa grunder inrättas.

Under tiden skall riksmuseets innehåll på alla afdelningar säkerligen tillväxa i samma mån som hittills, tör hända i ännu större, och det blir intendenternas svåra uppgift att inom ett redan nu otillräckligt utrymme, så vidt sig göra låter, troget vårda och, i den mån det kan ske för vetenskapen, tillgodogöra dess innehåll, allt i afvaktan att Sverige på ett värdigt sätt tager om hand sina naturhistoriska skatter, hvilka under kongl. vetenskapsakademiens styrelse blifvit sammanbragta genom statens bidrag, Konungens och enskildes frikostighet samt intendenternas och många andras bemödanden. Sålunda skall det efter hand, hoppas vi, blifva verklighet af de under tiden mognade förslagen, så att riksmuseum slutligen blir kraftigt verksamt både för den allmänna bildningen inom alla klasser och för den speciella vetenskapliga forskningen.

För detta ändamål är det i det närvarande mest önskligt, att af statsmedel efter hand bildas en byggnadsfond, med hvilken i en ej allt för aflägsen framtid och i enlighet med det nya system, som ofvan är skildradt, en fullt tillräcklig och ändamålsenlig tillökning i utrymme kan beredas statens naturhistoriska museum.

Riksmuseets intendent, som enligt sammanstämman i hvad ofvan blifvit anfördt, få på grund deraf hos kongl. akademien härmed hemställa, att akademien ville besluta att till Kongl. Maj:t ingå med underdånig anhållan om nådig proposition till näst instundande Riksdag derom, att Riksdagen, i likhet med hvad som förut skett i afseende på det tillämnade riksdagshuset, för beredande af ökad utrymme åt riksmuseets samlingar måtte besluta *dels* att bilda en fond för nybyggnad, hvilken fond skulle ställas under statskontorets förvaltning, och *dels* att till denna fond afsätta ett belopp af ett hundra tusen kronor.

I fall detta vårt förslag tillvinner sig akademiens godkännande, torde akademien finna skäl vara för handen för henne att förbinda sig att, i den mån lämpligt blir, till Kongl. Maj:t inkomma med planer och kostnadsförslag för nybyggnads uppförande efter hand och med iakttagande af det system, som ofvan är närmare angifvet.

Stockholm den 10 juni 1890.

S. Lovén.

A. E. Nordenskiöld.

F. A. Smitt.

G. Lindström.

Veit Wittrock.

Chr. Aurivillius.

A. G. Nathorst.